

30-Kāsımî Mecmûası'nda Beyânî başlıklı şiirler**Emrah BİLGİN¹****APA:** Bilgin, E. (2020). Kāsımî Mecmûası'nda Beyânî başlıklı şiirler. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (21), 505-522. DOI: 10.29000/rumelide.843328.**Öz**

İlim, kültür ve edebiyat tarihinde pek çok mecmûa tertip edilmiştir. İçerik bakımından incelendiğinde pek çok türü bulunan mecmûalardan biri de şiir mecmûalarıdır. Edebiyat tarihinin gelişim sürecinde çok sayıda yazılmış olan ve bir el kitabı niteliğinde bulunan bu eserlerden biri de 17. asırda kaleme alınmış olan Kāsımî'nin *Mecmû'atü'l-letâyif*, *Bahrü'l-ma'ârif* veya *Sandûkatü'l-ma'ârif* gibi adların verilebileceği içerisinde belirtilmiş olan şiir mecmûasıdır. Derleyen mahlası ile *Kāsımî Mecmûası* olarak da adlandırılmış olan mecmûada pek çok şaire ait şiirler yer almaktadır. Bu şiirler içerisinde önemli bir kısım, haklarında malumata sahip olursa dahi mecmûa içerisinde yeni şiir örnekleri tespit edilen şairlere aittir. Bu şairlerden biri de Beyânî'dir. Çalışmada öncelikle bahsi geçen şairin kim ve hangi dönem şairi olduğunun tespit edilebilmesi için mecmûanın 17. asırda tertip edilmiş olunmasından ötürü ilk olarak biyografik kaynaklardan yararlanılarak 16 ve 17. asırlarda Beyânî mahlasını kullanmış olan şairlerin bir listesi çıkarılmıştır. Şairlerin kaynaklarda verilmiş olan şiir örnekleri mecmûada verilmiş olan şiirlerle karşılaştırılmış ve eşleşen bir şiir bulunamamıştır. Netice alınamaması üzerine kaynaklarda bu mahlası kullanmış olan şairlerle ilgili bilgilerden, mecmûanın genel özelliklerinden ve şairin mecmûada yer alan şiirlerinden yola çıkılarak şairin kim olduğunun ortaya konulmasına gayret edilmiştir. Bu sayede bu çalışma ile mecmûada yer alan ve daha önce yayımlanmamış şiirlerin hangi şaire ait olabileceği tetkik edilmiş ve şairle ilgili yeni bilgiler ortaya konmuştur. Araştırma neticesinde mecmûada verilmiş olan şiirlerin büyük bir ihtimalle Ahdî'nin *Gülşen-i Şu'arâ* adlı tezkiresinde Seydî Çelebi olarak meşhur olduğu belirtilmiş olan ve bir şiirinden 17. asırda da yaşamını devam ettirdiği anlaşılan şaire ait olduğu belirlenmiştir.

Anahtar kelimeler: Divan edebiyatı, mecmûa, Kāsımî, Bahrü'l-ma'ârif, Beyânî**Poems Titled Beyānī in the Compilation of Kāsımī****Abstract**

Many compilations have been organized in the history of science, culture and literature. One of the compilations that have many types when examined in terms of content is poetry compilations. One of these works, which were written in large numbers in the development process of the history of literature and which is a handbook, is the poetry collection, which is stated to be given names such as *Mecmû'atü'l-letâyif*, *Bahrü'l-ma'ârif* or *Sandûkatü'l-ma'ârif*, which was written in the 17th century. The compilation, which is also known as the *Compilation of Kāsımī*, with the pseudonym of the compiler, contains poems of many poets. An important part of these poems belong to the poets whose examples of new poems were identified in the compilation, even if we know about them. One of these poets is Beyānī. In the study, a list of the poets who used the pseudonym Beyānī in the 16th

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Ardahan Üniversitesi, İnsani Bilimler ve Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü (Ardahan, Türkiye), bilginemrah@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-7221-8573 [Araştırma makalesi, Makale kayıt tarihi: 21.11.2020-kabul tarihi: 20.12.2020; DOI: 10.29000/rumelide.843328]

Adres
İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi ABD Cevizli Kampüsü, Kartal-İstanbul/TÜRKİYE
e-posta: editor@rumelide.com

Address
İstanbul Medeniyet University, Faculty of Education Sciences, Turkish and Social Sciences Education, Turkish Language Teaching Education, Cevizli Campus, Kartal-İstanbul /TURKEY
e-mail: editor@rumelide.com

and 17th centuries was first made by using biographical sources in order to determine who and in which period the mentioned poet was a poet. Because the compilation was arranged in the 17th century. The poetry samples of the poets given in the sources were compared with the poems given in the compilation and no matching poems were found. When no result was obtained, efforts were made to reveal who the poet was, based on the information about the poets who used this pseudonym in the sources, the general characteristics of the compilation and the poems of the poet in the compilation. In this way, with this study, it was examined which poetry the poems in the magazine and previously unpublished could belong to and new information about the poet was revealed. As a result of the research, it was determined that the poems given in the magazine most likely belong to the poet who was stated to be famous as Seydî Çelebi in the biography of Ahdî's Gülşen-i Şu'arâ, and one of his poems was understood to have continued his life in the 17th century.

Keywords: Divan Literature, compilation, Kâsımî, Bahrû'l-ma'ârif, Beyânî

Giriş

Divan edebiyatının kuruluş döneminden itibaren pek çok şair yetişmiştir. Bu şairlerin kimisi ile ilgili biyografik kaynaklarda muhtasar ya da mufassal bilgi yer almasına rağmen kimi şairler ile ilgili hiçbir kayda rastlanılamamaktadır. Tertip edildikleri dönemin pek çok cihetten özelliklerini yansıtan şiir mecmûalarına dair son yıllarda yapılan çalışmalar ile hem haklarında malumata sahip olunan şairler ile ilgili yeni bilgilere hem de adına hiçbir kaynakta rastlanmayan şairlere ulaşılmıştır. Bu mecmûalardan biri de tertibi 17. asırda edilmiş tamamlanmış ve *Mecmû'atü'l-letâyif*, *Bahrû'l-ma'ârif* veya *Sandûkatü'l-ma'ârif* adları ile adlandırılabilceği içerisinde ifade edilmiş olan Kâsımî'ye ait mecmûadır.

Kâsımî Mecmûası; ilmî, dinî ve edebî muhtevalı çok sayıda bilgiyi barındırmaktadır. Yazıldığı coğrafyanın özelliklerini göstermesi bakımından da ayrıca önemlidir. Çoğunluğu Türkçe olmakla birlikte Arapça ve Farsça da pek çok manzume mecmûda yer almaktadır. Mecmûanın çoğu manzum eserler üzerine inşa edilmiş olmakla birlikte mensur kısımlar da eserde bulunmaktadır. Bunların dışında liste hâlinde örneğin Emevî ya da Abbasî halifelerinin isimleri gibi biyografik bilgiler de verilmiştir.

Kâsımî, mecmûasında pek çok şairin eserlerinden örnekler vermiştir. Bu şairlerden biri de Beyânî'dir. Bu çalışmanın amacı da bahsi geçen şairin hiçbir biyografik kaynakta yer almayan şiirlerinin ortaya konması, mecmûada adı geçen şairin kim olduğunun tespit edilmesidir. Ancak mecmûada mahlası geçen şairin şiirlerinin incelenebilmesi için öncelikle onun kim ve hangi dönem şairi olduğunun anlaşılması gerekmektedir. Bu müşkilin çözümü için mecmûanın 17. asırda tertip edilmiş olması hasebiyle ilk olarak 16 ve 17. asırlarda kaynaklarda ismi geçen ve bu mahlası taşıyan şairlerin bir listesi çıkarılmış ve haklarında kısa biyografik bilgi verilmiştir. Çalışmanın ikinci kısmında ise tespit edilen Beyânî mahlaslı şairin kim ve hangi dönem şairi olduğu tartışılmış ve ardından şairin şiirleri ortaya konmuştur. Biyografik kaynaklarda Beyânî mahlasını kullanmış olan şairlerle ilgili bilgilerin dışında ayrıca bu eserlerde verilmiş olan şiir örnekleri de karşılaştırılmış; ancak mecmûada yer alan hiçbir şiirle bu şiirlerin eşleşmediği görülmüştür. Bu nedenle eserin yazıldığı coğrafya, mecmûada yer alan diğer şairler, Beyânî mahlaslı şairlerin hayatlarına dair bilgiler gibi cihetlerden elde edilen malumat değerlendirilerek mecmûada şiirleri yer alan şairin kim olduğu ve yaşadığı dönem çıkarılmaya çalışılmıştır. Bu çalışma ile böylece *Kâsımî Mecmûası*'nda yer alan "Beyânî" başlık ya da mahlaslı

şiiirler incelenmiş ve bu şiiirlerin bu mahlası kullanmış olan hangi şaire ait olabileceği ile ilgili tespitlerde bulunmuştur.

1. 16 ve 17. asırda beyânî mahlaslı şairler

Kâsımî Mecmûası, içerisinde bazı 17. asır şairlerinin şiiir örneklerine rastlansa da çoğunlukla 16. asır şairlerinin şiiirlerini kapsamaktadır (İçli, 2018, s. 472). Kaynaklarda “*Beyânî*” mahlası ile kayıtlı 9 şair tespit edilmiştir. Bu şairlerin bir kısmının 16 ve bir kısmının da 17. asır şairi olduğu görülmektedir. Bu nedenle biyografik kaynaklarda yalnızca bu asırlarda yaşadığı anlaşılan “*Beyânî*” mahlaslı şairlerle ilgili bilgilere müracaat edilmiştir.

1.1. *Beyânî*

Yavuz Sultan Selim dönemi şairlerindedir (Mustafa bin Carullah, 1997, s. 33). Kastamonulu olan şair, kâtiplikle meşgul olmuştur. Latîfi, onun daha gençlik yıllarında ilim ve irfan sahibi, anlayışlı ve zeki bir genç olduğunu, henüz yüzünde sakal izi yokken dahi türlü yazılar kaleme alabildiğini, söz büyüçülüğünde Sâmirî gibi bir sihirbazlık yapabildiğini belirtmiştir. Eserinde *Beyânî*'yi oldukça metheden müellif onun ayrıca her sözünde muhakkak zarafet ve sanat olan, cinas ve ihamsız kelime kullanamayan, yetenekli ve olgun, latifelerinde hatır gözetken, tatlı diliyle dostlarının kalplerini kazanan, kalbinde kin bulundurmayan, kimseden incinmeyen, kimseye soğuk davranmayan bir kimse olarak ifade etmiştir (İsen, 1999, s. 134). Şairin bazı beyitleri kaynaklarda kayıtlıdır (Bk. Latîfi, 2000, s. 1998; Yıldırım, 2009, s. 70).

1.2. *Beyânî*

Yanbolu'da doğmuş olan şair *Şeyh Kemâlîoğlu* lakabıyla maruftur (Kınalı-zâde Hasan Çelebi, 2014, s. 231). *Âşık Çelebi* (2018, ss. 192-193), tabiatında dikkat ve mükemmellik taşıyan şairin nazm ve nesir sahasında kabiliyet sahibi olduğunu belirtmiştir. Müellif, şair hakkında verdiği bilgilere ayrıca kendisinden hayret uyandırabilecek pek çok şiiir ve mana açığa çıkabilecekken genç yaşta vefat etmiş olan şairin inşâsının şiiirinden üstün olduğunu da eklemiştir. Şairin bazı şiiirleri biyografik kaynaklarda verilmiştir (Bk. *Âşık Çelebi*, 2018, ss. 192-193; Kınalızâde Hasan Çelebi, 2017, s. 248; Yıldırım, 2009, s. 68).

1.3. *Beyânî*

Rumeli bölgesinde Niğbolu sancağının Rusçuk kasabasında doğmuştur. Adı Mustafa olan *Beyânî*'nin lakabı *Cârullahzâde*'dir. Edebiyat tarihinde daha çok tezkiresi ile bilinmektedir. Onun akranlarından üstün olduğunu belirtmiş olan *Âşık Çelebi* (2018, s. 193), ayrıca iyi bir ezber kuvvetine, fitrî bir güzel konuşma ve yazma becerisine, akıl inceliğine ve çabuk kavrama kabiliyetine sahip olduğunu ifade etmiştir. İlim ve fazilet erbabı olan *Beyânî*, Ebussuûd Efendi'nin tefsirinin temize çekilmesine de vesile olmuştur. Ebussuûd Efendi'nin oğlu Mehmed Çelebi'den mülazım olmuş, müderrislik ve hâkimlik rütbelerinde iken tasavvufî mertebeleri aşmış ve ardından devlet hizmetlerinden el çekmiştir (Gelibolulu Mustafa Âlî, 1994, s. 201). Mülazemetinden sonra Kestel müderrisi ve Havran kadısı olmuş olan *Beyânî* hacca gitmiş ve ardından İstanbul'a döndüğünde Ok Meydanı yakınlarında tekkesi bulunan Ekmel Efendi'ye intisap etmiş, burada birkaç yıl inzivaya çekilmiştir (Mustafa Cârullahzâde, 2017, s. 42). Bu esnada şiiire heveslenmiştir. Arapça şiiir söylemekte dahi hayli kabiliyetli olduğu söylenmiştir. Şairin çeşitli kaynaklarda şiiirlerinden örnekler verilmiştir (Bk. *Âşık Çelebi*, 2018, ss. 193-194;

Gelibolulu Mustafa Âlî, 1994, s. 201; Kınalızâde Hasan Çelebi, 2017, ss. 247-248; Mustafa Cârullahzâde, 2017, ss. 42-43).

1.4. Beyânî

Sinop'ta doğmuş ve hicivleri ile tanınmış olan şair III. Murad dönemi şairlerinden biridir (Başpınar, 2008, s. 12).

1.5. Beyânî

Enfî Abdurrahman Efendi'nin oğludur. Asıl adı Enfî Ahmed Bey olan ve müderrislik ile kadılık yapmış olan şair 1075/1664 senesinde vefat etmiştir. İlmiye sınıfına mensup bir babanın evladı olan şair, Bursa ve İstanbul'da medrese tahsili de görmüştür. Edirnekapı dışında defnedilmiştir. *Zeyl-i Atâyî*'de ilim ve fazilet sahibi bir âlim olarak belirtilmiştir. Mürettep divanı vardır (Başpınar, 2008, ss. 1-9; Yıldırım, 2009, s. 69).

1.6. Beyânî

İsmi Hasan'dır. Edirne doğumludur. Kanuni Sultan Süleyman dönemi şairlerinden biridir (Başpınar, 2008, s. 13).

1.7. Beyânî

Zübdetü'l-eş'âr (Kayabaşı, 1997, s. 207) ile *Tuhfe-i Nâilî*'de (Yıldırım, 2009, s. 96) hakkında bilgi bulunan şairin her iki kaynak esere göre sipahi olduğu anlaşılmaktadır. Ancak doğum yeri hakkında bu iki kaynaktan ihtilaf söz konusudur. *Tuhfe-i Nâilî*'de adı *Mehmed Bey* olarak verilmiş olan şairin İstanbullu olduğu belirtilmiş olmasına rağmen *Zübdetü'l-eş'âr*'da Samsunlu olduğu kayıtlıdır.

1.8. Beyânî

Rıza Tezkiresi'nde (2009, s. 120) hakkında bilgi yer alan şair, Sahn-ı Semâniyye müderrislerindedir. Asıl adı Mehmed olan ve daha çok şiir ve inşâsı ile tanındığı ifade edilen şairin ilim ve fazilet sahibi olduğu da belirtilmiştir.

1.9. Beyânî

Şair hakkında bilgi *Gülşen-i Şu'arâ*'da (Solmaz, 2005, ss. 230-232), *Tuhfe-i Nâilî*'de (Yıldırım, 2009, s. 71) ve *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*'nde (Aksoyak, 2015) yer almaktadır. *Seydî Çelebi* diye meşhur olmuştur. Babasına *Beyânîzâde* denilmesinden ötürü "Beyânî" mahlasını almıştır. İlim, irfan ve İlâhî sırlara vâkıf olma arzusu ile gençlik yıllarından itibaren hiç boş durmamış ve ilim tahsilinde büyük çabalar sarfetmiştir. Mevlânâ Fazl-ı İsfahânî'nin sohbetlerine katılmış olan şair onun vesilesiyle kemale ermiştir. Bir dönem sipahilik hizmetinde de bulunmuş olan şair, padişah sarayına çavuşbaşı olarak tayin edilmiştir. Ahdî, Beyânî'nin bu makama getirilmesine bir j tarih de düşmüştür. Şair, sade üslupla yazmış olduğu eserleri olduğu gibi süslü ve ince anlamlar içeren şiirler de kaleme almıştır. Türkçe, Arapça ve Farsça şiirleri olan Beyânî'nin *Gülşen-i Şu'arâ*'da bazı şiir örneklerine yer verilmiştir.

2. Kâsımî Mecmûası'nda adı geçen beyânî'nin kim olduğuna dair

Biyografik kaynaklarda Beyânî mahlaslı şairlerin şiir örnekleri ile mecmûada yer alan Beyânî mahlaslı ya da başlıklı şairlerin şiirleri karşılaştırıldığında herhangi bir eşleşmeye rastlanılmamıştır. Bu nedenle biyografik kaynaklarda bu mahlaslı şairler ile ilgili bilgiler ile mecmûanın genel özellikleri ve şairin bir şiirinden edinilen kimi bilgiler üzerinden şairin kim olduğu ve hangi dönem şairi olabileceği çıkarılmaya çalışılmıştır.

Şairin *Kâsımî Mecmûası*'nda yer alan şiirleri arasında yer alan bir tarih manzumesinde

Düşdi biñ on altıda bu mışra' iken târîh
Billâhi ne hoş zibâ hâmmâm-ı Şeref Pâşâ

beyti yer almaktadır. Şeref Paşa'nın hamamı üzerine yazıldığı anlaşılan manzumede geçen H. 1016 senesi M. 1607/1608 yıllarına tekabül etmektedir. O hâlde buradaki bilgiden şairin 17. asrın başlarında hayatta olduğu anlaşılmaktadır.

Kâsımî Mecmûası'nın büyük bir ihtimalle Irak veya çevresinde bir yerde tertip edilmiş olduğu düşünülmektedir. Eserde geçen yer adlarına bakıldığında daha çok o dönemde Osmanlı toprağı olan Musul ve Bağdat'ın adlarının öne çıktığı görülmektedir. Mecmûada bu merkezlerde görev yapmış olan devlet adamları ile onlara sunulan eserlerin de yer alması; bunlarla birlikte Musul hakkında önemli bilgiler verilmiş olması nedeniyle eserin Musul'da tertip edilmiş olduğunu düşündürmektedir. Hatta eserde adı geçen kimi devlet adamlarının o dönem icra ettikleri görevler dahi belirtilmiştir (İçli, 2018, s. 473). Diğer yandan mecmûanın 50a, 50b ve 51a sayfalarında Sâkinî-i Musulî, Beyânî, Hâdî, Levendî-i Musulî ve Rûhî'ye ait "yer yokdur" redifli beş gazel yer almaktadır. Bu şiirlerin nazire olup olmadığına dair kesin bir bilgi yoktur; ancak mecmûada art arda verilmesinden ve aynı redifle kaleme alınmasından dolayı birbirlerine nazire olarak yazıldığı da düşünülmektedir. Bu durum da şairlerin birbirlerini tanıdıklarına dair bir işaret olarak değerlendirilebileceği olasılığını ortaya çıkarmaktadır. Zira Beyânî, Bağdatlı bir şair olarak değerlendirilirse bu şairlerden yalnızca Hâdî'nin Bağdatlı olup olmadığına dair bir bilgi yoktur. Ancak onun da Bağdatlı olması veya bu coğrafyada ona bir görev tevdi edilmiş olması ihtimali de vardır (İçli, 2018, s. 476).

Mecmûanın Bağdat ve Musul civarındaki şairlerden pek çok şiiri barındırması, Bağdatlı olduğu bilinen veya burada bulunmuş olması ihtimali olan şairlerin kesin olmasa da birbirlerine nazire yazmış olabileceğinin düşünülmesi, nazire yazan şairlerden birinin de Beyânî'nin olması, şairin mecmûada yer alan tarih kitasındaki bilgiye göre 17. asrın başlarında hayatta olduğunun anlaşılması ve biyografik kaynaklarda -bilhassa Ahdî'nin *Gülşen-i Şu'arâ*'sında- verilmiş olan bilgilere göre şairin *Seydi Çelebi* diye meşhur olan ve babasına Beyânîzâde denilmesinden ötürü Beyânî mahlasını almış şair olduğunu düşündürmektedir. Ahdî'nin Bağdatlı olduğu ve Beyânî'nin padişah sarayına çavuşbaşı olarak tayin edilmesine Ahdî'nin de bir tarih manzumesi yazdığı da düşünüldüğünde bu iki ismin birbirini tanıdığı anlaşılmaktadır.

Beyânî'nin şiirleri arasında yazmış olduğu tahmisler de vardır. Şair, Kabûlî, Gazâlî ve Âlî'nin şiirlerini tahmîs etmiştir. Şairin Âlî'nin gazelini tahmîs etmesi, kısa bir süreliğine de olsa 1585'te Bağdat'a tayin olunmuş olan Gelibolulu Âlî ile de tanışmış olabileceğini düşündürmektedir.

Ahdî'nin *Gülşen-i Şu'arâ*'sında şairin "beni" redifli bir gazeli ile beş beyti yer almaktadır. Mezkûr tezkirede şairin *Kâsımî Mecmûası*'ndaki şiirlerden herhangi birinin ye almaması da mecmûadaki şiirlerin tezkirenin telifinden sonra kaleme alındığını da akla getirmektedir.

Mecmûada Bağdat ve Musul civarındaki şairlerden şiirlerin yer alması, şairin bu bölgeye nispeten yakın olan Tahran'da bulunan bir mecmûada bahr-ı tavîlinin yer almış olması, Ahdî'nin ve Âlî'nin onu tanımış olabileceği ve Beyânî mahlaslı şairlerden birinin Bağdatlı olması gibi nedenler bahsi geçen şairin Seydî Çelebi olabileceğini düşündürmektedir.

3. Kâsımî Mecmûası'nda Beyânî'nin şiirleri

Mecmûada yer alan üç bahr-i tavîlden biri şaire aittir ve bu bahr-ı tavîl mecmûanın içerisinde 176b-179a arasındadır. Beyânî'nin bahr-ı tavîli; muhtevası, barındırdığı Türkçe, Farsça ve Arapça unsurlar, diğer bahr-ı tavîllerden ayrıldığı yönleri gibi hususlar üzerine metni de verilerek çalışılmıştır (Aksoyak, 2018). Bu bahr-ı tavîlin Tahran'da bulunan başka bir mecmûada da başka bir nüshası yer almaktadır (Bk. Tanyıldız, 2015, s. 50).

Beyânî'nin 8 gazel, 2 matla, 3 tahmis, 1 bahr-ı tavîl ve 1 kıta olmak üzere mecmûa içerisinde 15 şiiri yer almaktadır.

3.1. Gazel (Beyānī başlıklı, Türkçe, 34a/k, 5 beyit)*(fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün)*

- 1 Bir ḥabāb-ı yem-i ğamdur görinen yaş degül
Mevc-i deryā-yı elemdür kararın kaç degül
- 2 Pāre pāre dem olur kim cigerüm taşra gelür
Gözlerümden akan ancak bu kurı yaş degül
- 3 Mācerā-yı dili seyr itmededür her demde
Neyleyem eşk-i revānum baña sırdaş degül
- 4 Gice gündüz reh-i kūyuñda benüm sultānum
Dīde şakḳā vu müjem şanma ki ferrāş degül
- 5 'Arşā-yı nazm **Beyānī** olalı cilve-gehüm
Raḥş-ı ṭab'umla benüm kimse ayakdaş degül

3.2. Gazel (Beyānī başlıklı, Türkçe, 49a, 5 beyit)*(fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün)*

- 1 'İyd u nevrüz irdi güller geydi rengin cāmeler
Ḳurdi bülbül bāğda gül şevḳine hengāmeler
- 2 Ḥoḳḳa-yı nergisde bir terkīb vaż' itdi bahār
Kim anuñ esrārınuñ ḥayrānıdır 'allāmeler
- 3 Jāle şanma taşā ṭıtdı reşkden gülzārı çarḥ
Gonçe-yi nev-ḥızdür yir yir şikeste hāmeler
- 4 'Arz-ı ḥāl için saña ey şehri-i yār-ı ma'delet
Gülşenüñ zanbaḳları tutarlar elde nāmeler
- 5 Fāriğ olmazdı **Beyānī** vaşfuñı taḥrirden
Ger midād imdād idüp itse taḥammül ḥāmeler

3.3. Gazel (Beyânî başlıklı, Türkçe, 50a-50b, 5 beyit)

(*mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün*)

- 1 Gönül gördükçe yâre meyl ider inkâre yir yokdur
Ezelden şan'at olmuşdur bir âher kâre yir yokdur
- 2 O yâre gönçe-fem dinse yiridür tengdür la'li
Tekellüm itmede hod zerrece güftâra yir yokdur
- 3 Başında şubha dek odlar yanar hıdmetde vü hem şeb
Seher meclisde yansa şem'-i pür-envâra yir yokdur
- 4 Meger yapışduralar hâşılı penbeyle dīvâra
Ser-i küyünda dildârûñ gül ü gülzâra yir yokdur
- 5 Ele al herkesün gönlin şaķın hâtır-şikenlikden
Beyânî kande varsa merd-i dil-âzâra yir yokdur

3.4. Gazel (Beyânî başlıklı, Türkçe, 88a-88b, 5 beyit)

(*mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün*)

- 1 Gözüm merdümleriyle n'ola olsa yâr-ı hem-dem dem
Gözümden düşdi şöhret-gîr ü hün-ı çeşm-i pür-nem nem
- 2 Dil-i nādân ola şadr-ı şafâda hurrem ü handân
Ne hikmetdür ola dâ'im dil-i dānāda müdğam gam
- 3 Baña gör ol tabībüm gāh gamz u gāh remz eyle
Dil-i mecrūhuma geh yâre urur gāh merhem hem
- 4 'Aceb mi ol sehî-kadd göz uciyla merhabā kılsa
Selāmında pes olmaz kâmet-i şāh-ı mufahham ham
- 5 Aķar tırmaz dem-ā-dem sū-be-sū çağlar gözüm yaşı
İder yir kevn **Beyânî** 'ākıbet āfākı giryem yem

3.5. Matla (Beyānī başlıklı, Türkçe, 105a/k, 150b/k)

(*fā'ilātün mefā'ilün fe'ilün*)

Gök demürden felek-mişāl siper

Zer-efşān bir göbekdür aña kâmer

3.6. Gazel (Beyānī başlıklı, Türkçe, 108a-108b, 5 beyit)

(*mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün*)

1 Ayaklandı çemenler lālelerle tōldı her gūşe

İcāzet 'işret ü 'ıyşa şala rindān-ı mey-nūşa

2 Bahār eyyāmı irdi şu gibi tūrmaz aqar gönlüm

Meger kaşdı bu kim çekmek diler ol servi āgūşa

3 Hicāb-ı zūlfini ref' itdi 'aşkum eyledi efvn

Qulaqdan 'āşık idüm görmedin ben ol benāgūşa

4 Mey-i 'aşkıyla evkārüz bize gel pendı qo nāşih

Naşihat kār kılmaz hōd bilürsün mest-i medhūşa

5 'Aceb mi zūlfi sevdāsiyla qara çöllere girsem

Beyānī 'āşık oldum yine bir yār-ı siyeh-pūşa

3.7. Gazel (Beyānī başlıklı, Farsça, 113a/k, 5 beyit)

چون تب غم دگر کند حال من خراب را 1

بر لب من چه آبله کس بچکاند آب را²

گفت که عاشق کیستی کین همه آه میکشی 2

آه که بی زبانیم بست ره جواب را³

خون خورم ز خود روم در غم او ببینی که من 3

تا بکجا رسانده ام قصه ء خورد و خواب را⁴

² Gamımın ateşi benim harap ve virane hâlimi anlatır. Benim dudağıma su damlatabilecek kişi [ancak] ableh (suçiçeği gibi ateşli bir hastalık) hastalığına tutulmuş biri olabilir. Yani ondan başkası benim gam ateşimi anlamaz.

³ "Kime âşıksın/kimin âşığısın ki bu kadar ah çekiyorsun!" dedi. Ah ki/ne yazık ki dilsizim. bütün cevap yollarını kapattı/yolları kapandı.

همچو رڪاب تا منم كشت خميده تا چرا	4
دولت پای بوس تو دست دهد رڪاب را ⁴	
مصحف عارض ترا دید بیانی حزین	5
خواند زبیم چشم بد فاتحه الكتاب را ⁶	

3.8. Kıt'a (Beyânî Ğofte Der-Ĥaĥĥ-ı Ĥammâm-ı Şeref Paşa başlıklı, Türkçe 125b/k, 5 beyit)

(mef'ülü mef'âlün mef'ülü mef'âlün)

- 1 Germâbesini seyr it paşa-yı felek-ĥadriñ
Bu cây-ı feraĥ-baĥşa mânend olmaz ĥaĥĥâ
- 2 Her cāmı birer aĥter gün gibi ziyâ-güster
Rüşen-dil ü pür-enver bû tāk-ı semâ-simâ
- 3 Her lüle dehân açmış döker ısıĥaĥ diller
Yârânun ayaĥına dösetmede ferş-âsâ
- 4 Târîhi beyânın ĥıl evşâfi beyân olmaz
‘Alemdede **Beyânî** ĥayr yokdur buña ĥiĥ hemtâ
- 5 Düşdi biñ on altıda bu mışra‘ iken târîĥ
Billâhi ne ĥoş zibâ ĥammâm-ı Şeref Paşa

3.9. Gazel (Beyânî başlıklı, Türkçe, 134b/k 5 beyit)

(mef'ülü fâ'ilâtü mef'âlü fâ'ilün)

- 1 Biz kim bu táb-ı pākile Selmân-ı şāniyüz
Meydân-ı nazm erenlerinün pehlivānıyuz
- 2 Zāhid bizüm tehî mi şanursun vücūdımız
Şadr-ı şadef gibi tōlu dürr-i me'āniyüz

4 Onun üzüntüsünden/gamından kan içiyorum ve kendimden geçiyorum. Bir görsen ben yeme-içme ve uyuma kıssasını/hikâyesini nereye ulaştırdım.

5 Rikâb gibi ben de eğik bükkük oldum, neden mi? Senin öpmeye değer devlet ayaĥın bu rikâba el uzatsın./Senin devlet ayaĥını öpmek için eğildim ve rikâb gibi oldum. Sen de devlet ayaĥını lütfen keremen bu rikâba uzat!

6 Senin mushaf misal yüzünü hüznü Beyânî gördü ve göz değmesinden korkarak Fâtiha okudu.

- 3 Bi[r] bilseñüz ‘acebile la‘lün ħadīşini
İki la‘tife fehm idenüñ nükte-dānıyuz
- 4 Biz zübdesindenüz şu‘arā-yı zamānenüñ
Erbāb-ı dilden ehl-i dilüñ tercümānıyuz
- 5 Eşhāş-ı bed-gümāna görünmezseñüz ne gam
Erbāb-ı devletüñ ħatı çoğdan beyānıyuz

3.10. Tahmīs (Ġazel-i Ķabūlī Tahmīs-i Beyānī başlıklı, Türkçe, 150a-150b, 5 bent)

(fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün)

- 1 Dem-be-dem girye ile dīdelerüm kim nem olur
Ķanı nem var diyerek ĶorĶaram ol nem hīç olur
Ķuşşadan şanma ki bir demde kişi ħurrem olur
Dem olur ādeme Ķan ağladur ey dil Ķam olur
Ķam nedür ‘aynına gelmez dem olur ādem olur
- 2 Ķoş virür Ķalbe şafā nağme-yi çeng ü def ü ney
Olmaz bunlaruñ esrārına vāĶıf her şey’
Neş’e-yi meyle gedā bulsa n’ola şevket key
Ķusrev-i ‘ālem ider ādemi keyfiyyet-i mey
Kim ki nüş eyler ise cur‘a-yı cāmın Cem olur
- 3 Şu‘le-yi māhı n’ider mihr-i dirahşāna iren
Gösterür mi gözine Ķaṭreyi ‘ummāna iren
Degme bir la‘le tenezzül mi ider kāna iren
Devlete vāşıl olur vuşlat-ı cānāne iren
Yār ile ‘ālem iden pādīşeh-i ‘ālem olur
- 4 Açamam derdümi ölsem de bilürsün ben ile
Dest-i luṭfuñla gözüm yaşımı bir sen de sile

Hâşılı şağ olacağum benüm Allah bile
Şerbet-i vaşluñ irişmezse eger haste-dile
Ey tabîb-i dil ü cân la'î-i lebûñ emsem olur
5 Niçe vaşf ide **Beyânî** o meh-i tâbânı
Gün gibi artmada gitdükçe felekde şânı
Bir melekdür ki hele yoğdur anuñ aqrânı
Görüçek 'aşık-ı dîvâne ider insânı
Ol perî-çihre **Ķabûlî** ne güzel âdem olur

3.11. Tahmîs (Ķazel-i 'Alî Tahmîs-i Beyânî başlıklı, Türkçe, 154b-155a, 5 bent)

(*mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün*)

- 1 Ne aşşı baña senden nâşihâ biñ dürlü pend olsa
Sözüm tutsa benüm bir dil-nüvâz u dil-pesend olsa
Velî oğ gibi toğrı kaşı ya şacı kemend olsa
Baña bir şûh u şeng ü nev-civân u şeh-şevend olsa
Dil-i dîvâneyi kayd olmasa zülfine bend olsa
2 Severdük yine cân ile o müsteşnâ vü mümtâzı
Eger a'lâ vü ednâya berâber itmese nâzı
Ki dâyim yüksek uçar görsevüz ol çeşm-i şehnâzı
Tenezzül kılmasa alçaqlara serv-i ser-efrâzı
Muhaşşâl hayli 'âlî-şân u gâyet ser-bülend olsa
3 Beni âvâre vü şürîde rüsvâ itmege geh geh
Lebinden cân virüp buse temennâ itmege geh geh
Göñül murğını bülbül gibi güyâ itmege geh geh
Dil-i rüsvâyı tütî gibi şeydâ itmege geh geh
Dağı bir pür-şafâ âyine la'î-i nâyi kand olsa

- 4 Severse sevse dil bir cān-ı ‘ālem kıdd-i şimşadı
 Hıyātına bu mürde cismüñ olsa bā’ış ü bādī
 ‘Azīz-i şeh-r-i Mışr-āsā cihāmı kılsa [geşt] adı
 Gören kıl şansa ol Yūsuf-likā şimşād-ı āzādı
 Velī her şāh-ı ‘ālem hıdmetinden behremend olsa
- 5 Semend-i cevriñ hep halk-ı ‘ālem olsa pā-māli
Beyānī bir şeh-i hüsñ olsa aña kılsam iqbāli
 Miyāniyla dehānından yok olsa kıl ile kālī
 Baña maħbūb olan çāk şöyle tarrār olsa kim ‘**Ālī**
 Muqayyed her kılında zülfinüñ biñ müstemend olsa

3.12. Tahmīs (Ġazel-i Ġazālī Tahmīs-i Beyānī başlıklı, Türkçe, 158a, 5 bent)

(*fe’ilātün fe’ilātün fe’ilātün fe’ilün*)

- 1 Şaldı girdāb-ı fenāya beni bu çarḥ-ı felek
 Bilmezin neye varur soñ ucı bunuñ giderek
 Murğ-ı dil cān kafeşinden ola gibi münfek
 Şaldı o kara gönül naqd-i hevāda yilerek
 Yilerek yıl gibi kalmadı ne kıyruğ ne yelek
- 2 Kānde bir dūn u denī olsa ri’āyetler olur
 Şāhib-i ‘izz ü şerefdür diyü ‘izzetler olur
 Şanma kim ‘ilm ü şeref ehline hürmetler olur
 Zer ü sīm ile gelen cāhile rağbetler olur
 Müflisüñ yüzine bakmazlar olursa da melek
- 3 Geh hümā-yı evc-pervāz ile hem-per oluruz
 Fuqarā içre gehī hāke berāber oluruz
 Geh cefā cāmı ile Cem gehī mu’ber oluruz

Geh siyâhî vü gedâ gâhi kâlder oluruz

Şöyle beñzer ki bize lâzım olupdur tülemek

4 Miñnet ü guşsa vü derdile cefâda kâldum

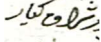
Pây-mâl-i ğam olup râh-ı belâda kâldum

Bulmadum derdüme bir çâre fütâde kâldum

Niçe at niçe yedek şöyle piyâde kâldum

Binecek olsa idi sâyesi olurdu yedek

5 Diñle pendini **Beyânî**'nüñ o kâra itme⁷ 'âr

Böyledür kavlı-i eşahh kim ireler

Gezme beyhüde yire olma igende bî-kâr

İlm ü taḥşil-i kemâl ile **Ġazâlî** yüri var

Uğuruñ hayr ola dirseñ yüri *Allāhu ma'ak*⁸

3.13. Bahr-ı Tavîl (Baḥr-ı Tavîl-i Beyânî başlıklı, Türkçe, 176b-179a)

1 Evvelâ ḥamd idelüm Ḥâlîk-ı eflâke vü mâ fihi ki izhâr u 'ayân eyledi bu cümle 'acâ'ib ü ğarâ'ib yir ü gök ü melek ü cennet ü Rıd'vân u daḥî ḥür ile ğilmân u gül ü sünbül ü reyḥân u mül ü bülbül ü bostân u daḥî çeşme-yi ḥayvân u dür ü lü'lü' ü mercân u meh ü mihr-i dirahşân.

Eḥad u Qâdir ü Qayyüm ki Eveldürür u Âḥirdur u Bâtındur u Zâhirdur u Sultân-ı Ezeldür ki ebed mülkini âbâd idüben kendini bildürmek için tütü-yi ervâḥa muḳaddes adımı Âdem idüp dâm-ı ten-i ḥâk(i) ile münis ü me'nüs idüp⁹ şâhib-i nâmüs kırup eyledi iḥsân.

2 Şekeristân-ı belâgatde gelüp her biri bir pâdişeh-i sebz-livâ mihr ü meh ü nür u zıyâ maṭla'-ı ḥürşid-i şafâ menba'-ı envâr-ı Hüdâ baḥr-i seḥâ bedr-i dücâ ḥür-liḳâ kim gönül âyinesine çünki naẓar kıldılar. Üstâd-ı Ezelden dükeli şavt-ı ḥazîn ile ḥoş-âvâze gelüp dir

ki "Elâ inne lenâ merḥameten min keremih"¹⁰ (الا ان لنا مرحمة من كرمه) yokdur anuñ şibh ü şerîki vü nazîri ki vezîri vü anuñdur dükeli 'âlem ü âdem Ḥarem-i¹¹ Ka'be vü zezem heme zerrât-ı cihân pertev-i ḥüsnîyle feraḥnâk ü ṭarabnâk ü heme vâlih ü ḥayrân u heme medḥ ü senâ-ḥ'ân u heme şâkir-i Sübhân.

⁷ Metinde bu kelime "eyleme" şeklindedir. Vezne uyması için bu şekilde okunmuştur.

⁸ Allah seninle beraberdir!/Allah seninle beraber olsun!

⁹ Bu kısımda vezin bozulmaktadır.

¹⁰ Âġâḥ olun, onun kereminden bize bir merhamet vardır.

¹¹ İsmail Hakkı Aksoyak'ın çalışmasında burada "ḥarem" kelimesi vardır (Bk. Aksoyak, 2018, s. 235). Mecmûada bu kelime "اصح و" şeklindedir; ancak vezin gereği "ḥarem" şeklinde okunmuştur.

3 “Eyyühe’n-nāsu te’ālū fe-ḥuzū āyete Rabbīn ḥamidīn fa’tebirū va’ğtenimū naḥnu ileyküm rusülün min-ḳabliḥ”¹² (ايها الناس تعلقوا فخذوا آيته ربِّ حمدٍ فاعتبروا و الغتتموا نحن اليكم رسل من قبله) ki cümle cihānı bezedi ḥüs-n-i ‘acibiyle ki ‘aql irmez aña fikr ü ferāset müteḥayyir oluban secde-yi şükrāne idüp āyete “Lā-‘ilme lenā”¹³ (لا علم لنا) ḥatm idüp ider be-şad ikrām.

ki ne ḥoş-cām-ı cihāndur ki hüveydā vü nihāndur Şamed ü Lem-yezel ü bī-bedel ü pādīşeh-i kevn ü mekāndur ki ḥitāb-ı kün ile arz u semāvātı ‘ademden getürüp cüd-ı vücüd ile müşerref ḳıluban Ādem için mesken ü me’vā-yı laṭif itdi vü ‘aşḳile göñül murğına virdi ḡam-ı cānān.

4 Niçe ḡam kim dükeli şādī-yi ‘ālem buçuğa almaz anuñ ehli olan ‘aşıḳı dil-dāde-yi üftāde-yi ālüfte-yi aşüfte-yi sevdā-zede-yi bī-ser ü pā kim süz-i ḥāk-i kef-i pāy-i büti serv-ḳadd ü mäh-ruḥ u sımber ü leb-şeker ü ḥürveşi yār-ı ḥoşı itdi fürüḡ eyledi ol yār.

Heme ebnā-yı cihāndur ki budur ḥāşiyet-i ‘aşḳ-ı kemīn-sāz u cihān-süz u ser-efrāz u dil-efrüz budur taḥt-ı vücüd üzre Celāl-i Ḥaḳa mazḥar ki eger ‘aşḳ nebūdī be-cemāleş ki residī budurur vāsıta-yı ḥılḳat-ı ‘ālem ḡaraż ez-rifāt-i ādem sebeb-i mevhebet-i Ḥālīḳ-ı Raḥmān.

5 İmdi ey ‘aşıḳ-ı şādıḳ ḡüle hem-rāz olalum bülbül-i ḥoş-lehce gibi şerḥ-i ḡam-ı dilbere āḡāz idelüm tā ki neler eyledi hicrān dikenı bütün āzürde-dil-i aşüfte-yi bī-şabr u ḳarāra gel aḡī kāşif-i esrār olalum yār-ı vefā-dārumuz olḡıl.

Men-i bī-çāre vü dil-ḥaste veyā beste bir dilber-i Leylives ü ḥançer-keş ü merdüm-küş ü aşüb-ı cihān niçe zamān kūḥ ile hāmūna düşürdi men-i dīvāne daḡı āḥ-künān na’ra-zenān sīnemi çāk eyleyüben ḥāk-i kef-i pāyını Mecnūn gibi her-dem gözedürem pey-i dermān.

6 Ki çekem dīde-yi ḡam-dīdeme ol kuḡl-i cevāhirden ü āsüde vü fāriḡ olam ey ‘aşıḳ-ı hem-derd ki ferd olmaḡ için merd oluban çeşm-i ter ü çeḡre-yi zerd ile gelen ni’met ü ‘ıyş u ṫarab u zevḳ u şafā-yı ruḥ-ı maḳşūd bulur kimse buña şeḳk idemez kim ḥaber-i Seyyid-i levlāk durur bu.

ki beyābānda enīsüm cibāl üzre celisüm esed ü bebr ü peleng ile ḳamu vaḡş u tuyūr idi ve men fāriḡ idüm cümle cihāndan ki ḥayāl-i ruḥ-ı cānān beni almışdı vü fikr-i ser-i zülfinde bu dīvāne göñül ḳalmış idi bī-ḥaber ü bī-eşer ü vālih ü ḥayrān.

7 Gelüben ‘āḳıbetü’l-emr ser-i küyını mesken ṫutuban ḡülü gibi nāle vü āhum yedi eflāke çıkardı zirā bu ‘aşḳ-ı kemīn-sāz u cihān-süz-ı ciḡer-düzdurur kimse buña şabr idemez men nic’ideyim lik fereḳullāḥ ḳarīb olmış imiş beni bu bendeyi āzād idüben ḳıldı teraḥḥum baña ol mäh.

Diñle ey yār benüm bir gice dil-dārum ile niçe vişāl oldı müyesser niçe sevdā-zede itdi beni ol zülfi mu’anber şeh-i server meh-i dilber niçe oldı men-i bī-çāreye ḡam-ḥ’ār[eye] serv-i ḳadi a’lā ḥadi vālā boyı bālā aña hem-tā göremez mihr-i semā bedr-i dücādur heme devrān.

8 Başımı ceyb-i tefekkürde idüp bir gice ḥayrān u perişān idem andan ki ‘aceb n’ola benüm cānum u ol rüḥ-ı revāmı niçe görem n’ideyin āḥ u fiḡān eyleyüben lücce-yi ‘ummān gibi olmışdı benüm gözlerüm ü ‘aynuma gelmezdi şehā ḥ’āb u ḥayāl idi baña cümle cihān ‘āḳıbet-i kār.¹⁴

¹² Ey insanlar, gelin! Hamid/övgüye layık yüce Rabbın ayetini alın! İbret alın ve bunu bir ganimet bilip istifade edin! Biz, onun tarafından size gönderilmiş elçileriz.

¹³ “Hiçbir bilgimiz yoktur.” (Bk. el-Bakara 2/32)

¹⁴ Vezinde aksaklıklar vardır.

Nazar itdüm ki benüm başuma gün toğdı vü men hayrete kaldum “Sübhâne'l-Melikü'l-Câmi' leylen ve nehâren”¹⁵ (سبحان الملك الجامع ليلاً و نهاراً) çî ‘aceb benüm şebân-ı tal'at-i hürşid-i münir ey Melikü'l-'arş nedür düş mi bu vâkı'a-yı bü'l-'aceb mi yohsa baht-ı perîşanum uyandı mı ki yâ Rab çî ‘aceb hikmet-i Yezdân.

9 Hâtif-i gaybdan âhir bu nidâ geldi ki işbu hâlü'ş-şanemü'l-muṭṭalib eyâ 'aşıq-ı miskîn hoş u şād ol ki dem-i vaşl ğanîmetdurur ol maqşad-ı aqşā ki kamer tal'atine reşk idüben mihr-i münir andan utanup yüzi yirde müte'accib oluban oldu o vech-i ḥasene cān ile meddāh.¹⁶

Baṅa raḥm eyleyüben kıldı müşerref sözi қо sâzi getür şem'-i şeb-efrûzi getür didügi vaḳtin didüm ey Rûḥ-ı Muḳaddes nefesüñ 'İsi-yi Meryem gibi cān virdi baṅa şād olasin bî-ğam u āzād olasin ben n'ideyim şem'-i şeb-efrûz-ı nigârî göreyin çünki odur kevkeb-i tābān.

10 İşidüp bu sözi ol şāh-ı cihān kıldı tebessüm gelüben yanuma çok mekremet itdi men-i sevdā-zede çün sâye ayağına düşüp ol kişinüñ zerre-yi luṭfi yine mihrile götürdi meni ol ḥāk-i mezzelletden ü didi delü olma didüm ey meh ne 'aceb mekremet itdün men-i aşüfteye 'ömrüm.

Didi ey 'aşıq-ı şeydā ğam u vehm çekme ki şimden girü eyyām-ı teraḥ gitdi vü eyyām-ı feraḥ geldi ki bisyār-ı elem ü derd ü belā çekmiş imişsin ben seni çok görürüm şabr ü taḥammüllü imişsin diyü qol şaldı benüm boynuma gel didi bu beytül-ḥazeni terk idelüm faşl-ı bahār oldu vü geldi gül-i gülzârî temāşā-yı ğanîmet bilelüm eyleme eḡān.¹⁷

11 Şalıcaq boynuma ol sâ'id-i sîmini didüm kim 'acebā bu meh-i nev mi ki felekden inüben gerdenüme tavq oluban kıldı müşerref ki seg-i küy-ı nigârî kıla mümtāz kılanlardan itdi ne ṭurursun ṭura seyrān idelüm cānib-i bostān gidelüm seyr-i gülistān idelüm 'aşıq-ı miskîn.¹⁸

Didüm ey cān u cihān bāğ-ı cenān sun gül ile sünbül ile nergis ile serv-i ḥurāmānuñ ile bāğ-ı cihān n'ideyin behresi yok çehresi yok kāküli yok dīde-yi pür-fitnessi yok kāmēt-i cān-perveri yok şāh-ı cihān kevn [ü] mekāndur heme āh ez-dil ü cān çerḥ-zenān oldu saṅa bende-yi fermān.

12 Bu durur ḥāşiyet-i şabr u şebāt ey dil-i āşüfte işit ḳavl-i **Beyānî** ki ma'ānî heme cem' olcağuz el virür aḥvāl-i murādāt u sa'ādāt ki anuñ şemmesidür baḥr-ı ṭavilî ki buved bîst ü çehār *fe'ilātün* dürer-i dürc-i le'ālî ki bu baḥr içre durur cümle-yi şifātdan olupdur.¹⁹

“Aḥmedullāhe 'ale'l-ḥatmi ve'l-itmāmi keşīran ve uşallî ve üsellim ebede'd-dehri 'ale'l-ḥātemi men kāne beşīran ve nezīran”²⁰ (أَحْمَدُ اللَّهِ عَلَى الْخُتْمِ وَالْإِتْمَامِ كَثِيرًا وَأَصْلِي وَأَسْلَمُ أَبَدَ الدَّهْرِ عَلَى الْخَاتَمِ مَنْ كَانَ بَشِيرًا وَنَذِيرًا) o zamāndan berü kim pertev-i nūr-ı Nebevīden heme ervāḥ zuhūr itdiler ol iki cihān serverine ez-dil ü cān muttaşılan her biri bir medḥ ü şenā-ḥ'ān.

¹⁵ Gece ve gündüzü birleştiren [ve] mülk sahibi olan Allah'ı tesbih ederim.

¹⁶ Vezinde aksaklıklar vardır.

¹⁷ Vezinde aksaklıklar vardır.

¹⁸ Vezinde aksaklıklar vardır.

¹⁹ Vezinde aksaklıklar vardır.

²⁰ [Bu eseri] bitirip tamamlamaktan dolayı Allah'a çokça hamd ederim. Müjdeleyici ve uyarıcı olan Hatemü'l-enbiyâ'ya sonsuza dek salat ve selam ederim.

3.14. Gazel (Beyânî başlıklı, Türkçe, 210a/k, 5 beyit)*(mef'ûlü fâ'ilâtü mef'â'ilü fâ'ilün)*

- 1 'Aks-i 'izâr-ı sâkiyi gördüm şarâbda
Güyâ şu'â-yı pertev-i meh şandum âbda
- 2 Vardukça küyuña seni uyğuda bulurum
Bahtum uyatmadı nideyüm kaldı h'âbda
- 3 'İlm-i cefâyı sen nireden hâşıl eyledüñ
Yoğdur bu bâb hâşılı yazmaz kitâbda
- 4 Nağd-i sirişk-i dîdelerüm çurma harc ider
Dilber yanında mankıra şıgmaz hisâbda
- 5 Teşbîh olurdu 'arız-ı yâra **Beyâniyâ**
Ayrıdı çeşm olaydı eger âfitâbda

3.15. Matla (Beyânî başlıklı, Farsça, 252b/k)

آن شبنمی که بر ورق نازک کست

از قطرهای اشک کهر بار بلبست²¹**Sonuç**

17. asırda tertip edilen *Kâsımî Mecmûası*'nda "Beyânî" başlık ya da mahlaslı 15 şiir yer almaktadır. Bu şiirlerin hiçbirisi başka bir çalışmanın içerisinde yer almamaktadır. Eğer mecmûada yer alan şiirler, *Seydî Çelebi* diye bilinen Bağdatlı Beyânî'ye ait olduğu düşünülürse şaire dair yeni bilgi ve şiirlere bu çalışma ile ulaşılmış olunacaktır. Zira şaire dair biyografik bilgi içeren çalışmalarda şairin yaşadığı dönemle ilgili kesin bir bilgiye ulaşılamamıştır. Şairin 17. asırda hayatta olduğu biyografik bilgilerin dışında yazmış olduğu tarih kıtasından da anlaşılmaktadır.

Ahdî'nin *Gülşen-i Şu'arâ*'sında şairin bir gazeli ile beş beyti yer almaktadır. Bu surette şairin bilinen şiir sayısı 21'e çıkmıştır. Tezkirede geçen bilgilerden şairin başka şiirleri olduğu da anlaşılmaktadır. Divanı günümüze gelmeyen şairin başka şiirlerinin diğer mecmûalarda bulunabilme olasılığı vardır. Böylece yeni tespitlerle hem şairin kim olduğu ile ilgili kesin bilgiler hem de başka şiirleri ortaya konulabilecektir.

Kaynakça

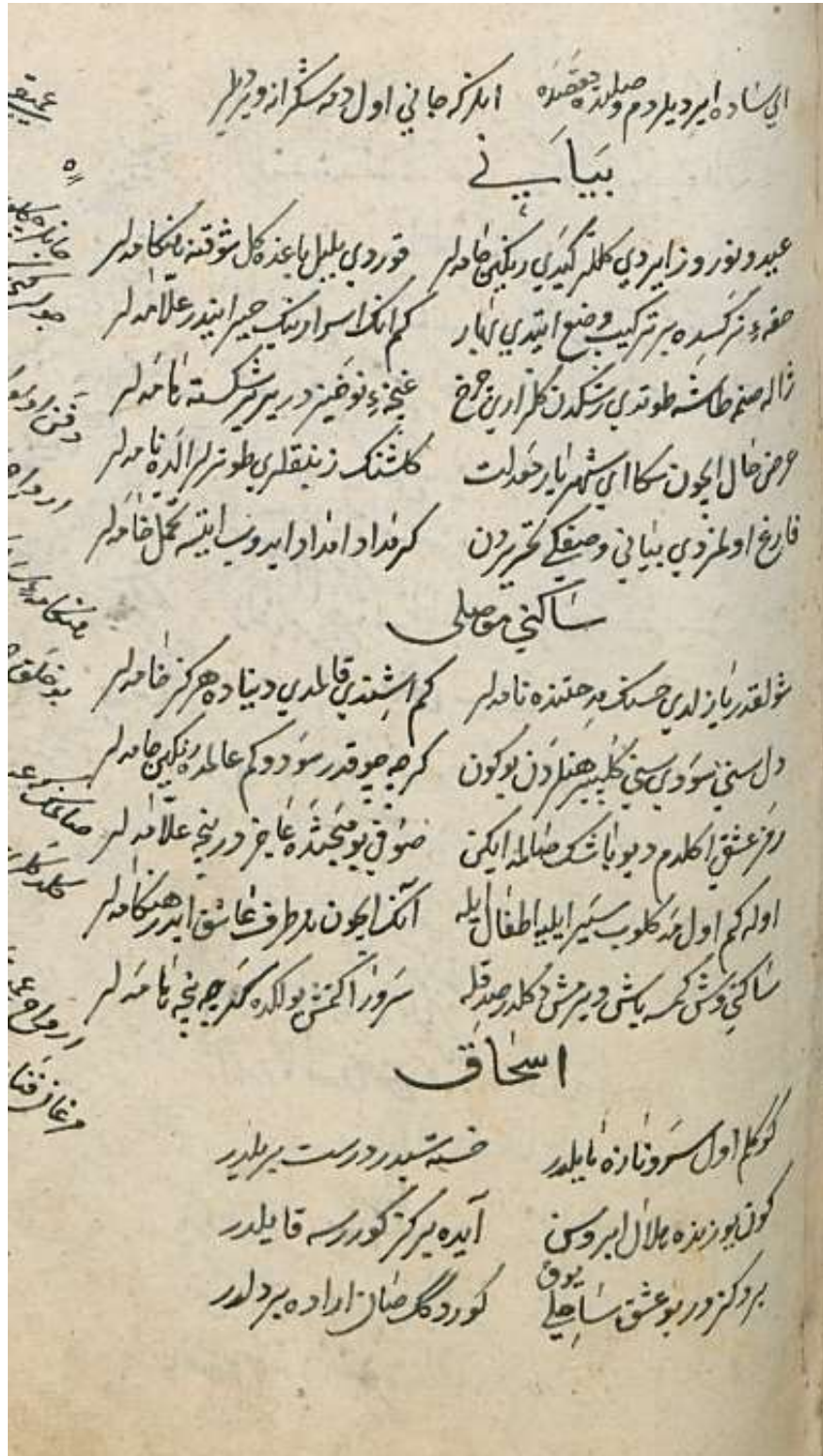
Aksoyak, İ. H. (2015). Beyânî. İçinde *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/beyani-mdiki>

²¹ O nazik gül yaprağının üzerinde görülen şebnemler bülbülün kehribar gözyaşlarıdır.

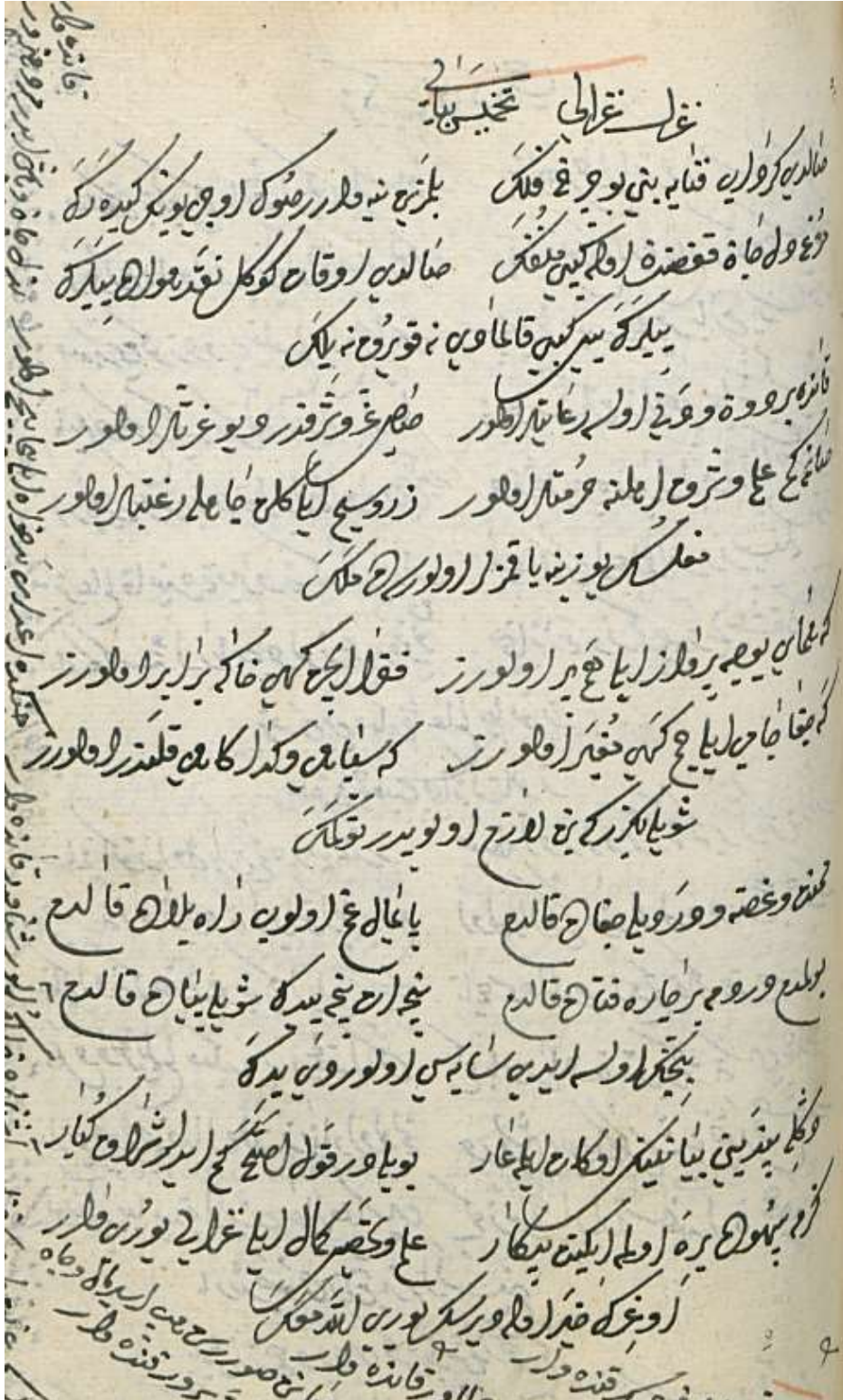
- Aksoyak, İ. H. (2018). Beyanî'nin Bahr-ı Taviî. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 2(3), 230-242. <https://doi.org/10.34083/akaded.460094>
- Başpınar, F. (2008). *17. Yüzyıl Şairlerinden Beyânî'nin Divan'ı İnceleme-Tenkitli Metin* [Doktora Tezi]. Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.
- Dilçin, C. (2013). *Yeni Tarama Sözlüğü* (3. Basım). Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Âşık Çelebi. (2018). *Meşâ'irü's-şu'arâ* (F. Kılıç, haz.). Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları. <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/59036,asik-celebi-mesairus-suarapdf.pdf?o>
- Gelibolulu Mustafa Âli. (1994). *Kühü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısmı* (M. İsen, haz.). Atatürk Kültür Merkezi Yayını.
- İçli, A. (2018). Kasımî Mecmuası'nın İçerik Analizi. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, 40, 468-499. <https://doi.org/10.17498/kdeniz.483603>
- İsen, M. (1999). *Latîfi Tezkiresi* (1. Basım). Akçağ Yayınları.
- Kanar, M. (2009). *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü* (1. Basım). 2 cilt. Say Yayınları.
- Kayabaşı, B. (1997). *Kâf-zâde Fâ'izî'nin Zübdetü'l-Eş'ârı* [Doktora Tezi]. İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kınalı-zâde Hasan Çelebi. (2014). *Tezkiretü's-Şuarâ* (İ. Kutluk, haz.; C. 1). Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Kınalızâde Hasan Çelebi. (2017). *Tezkiretü's-Şu'arâ* (A. Sungurhan, haz.). Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları. <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/55834,kinalizade-hasan-celebipdf.pdf?o>
- Kur'ân-ı Kerîm Meâlî*. (2010). (Halil Altuntaş - Muzaffer Şahin, çev.) (20. Basım). Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Latîfi. (2000). *Tezkiretü's-Şu'arâ ve Tabsıratü'n-Nuzamâ (İnceleme-Metin)* (R. Canım, haz.). Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı.
- Mustafa bin Carullah. (1997). *Tezkiretü's-Şuarâ / Beyânî* (İ. Kutluk, haz.). Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Mustafa Cârullahzâde. (2017). *Beyânî Tezkiresi (Tezkiretü's-şu'arâ)* (A. Sungurhan, haz.). Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları. <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/55834,kinalizade-hasan-celebipdf.pdf?o>
- Rıza. (2009). *Rıza Tezkiresi (İnceleme-Metin)* (G. Zavotçu, haz.). Sahhaflar Kitap Sarayı.
- Solmaz, S. (2005). *Ahdî ve Gülşen-i Şu'arâsı (İnceleme-Metin)*. Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Tanyıldız, A. (2015). Tahran'da Bulunan Bir Şiir Mecmûası ve Neşredilmemiş Bazı Şiirler. *Hikmet - Akademik Edebiyat Dergisi*, 2, 39-87.
- Yıldırım, F. (2009). *Mehmet Nâil Tuman ve Tuhfe-i Nâilî'si (İnceleme-Metin-İndeks Sayfa 101-200)* [Yüksek Lisans Tezi]. Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Tıpkıbasım metin örnekleri

1

Gazel (Türkçe, 49a, 5 beyit)

Gazel-i Gazâlî Tahmîs-i Beyânî (Türkçe, 158a, 5 bent)

Bahr-ı Tavil (Türkçe, 178a)